

Bondestenalderens kronologi

Læringsmål

Eleverne vil opnå en viden omkring bondestenalderens fem tidsperioder, ertebøllekulturen, tragtbægerkultur, enkeltgravskultur, dolktiden samt den ældre bronzealder. Som noget ekstra vil eleverne også få kendskab til Vedsted-dysserne og bondestenalderens forskellige gravskikke.

Beskrivelse af opgaven

Eleverne får uddelt en A3 plakat over bondestenalderens tidslinje. På tidslinjen er der forskellige informationsfelter. På nogle felter er der en kort tekst om bondestenalderens tidsperioder. Andre felter har et billede fra tidsperioden. Eleverne må nu selv finde et tilsvarende billede ud fra teksten eller en tilsvarende tekst ud fra billedet.

Tid

½ - 1 time.

Materialeliste

- Tidstavle i i A3 over bondestenalderen til at bygge videre på (pdf-fil).
- Adgang til Internettet eller bøger om bondestenalderen.
- Printer
- Saks
- Limstift.
- Mere info. til hver bondestenalderens kronologi, som underviseren kan fortælle til eleverne. (Se herunder)

INFO. TIL BONDESTENALDERENS KRONOLOGI

Ertebøllekulturen

Der sker et skifte i den ældre stenalder under Ertebøllekulturen, hvor mennesket går fra at være jæger-samler til at blive bønder og dyrke jorden. Navnet udspringer af Ertebølle i Nordjylland, der havde én Danmarks største køkkenmøddinger. Køkkenmøddingerne kaldes også for skaldynger, der bestod af dynger med trækul, hjortetak, dyrknogler, ødelagte redskaber, hvidbrændt flint samt fiskeskel.

Vedsted dysserne

Vedsted dysserne er en stenaldergravplads fra ca. år 3500 f. Kr. og består af skiftevis med lang- og runddysser samt en enkelt jættestue, beliggende på en bakketop. Dysserne har fungeret som bolig for de døde, hvilket man kan se ved jættestuen, der har en flad flise, der symboliserer dørtærsklen til gravkammeret. Hos stordyssen og jættestuen har gulvet været belagt med hvidbrændt flint og dækket over en oval, mandslang fordybning omsat af kantfliser, hvori den døde lå begravet. Stordyssen i Vedsted har været et genbrugt gravsted, hvilket man har fundet belægning for gennem fundet af tre forskellige begravelsestyper. 1) Den ovale fordybning inde i gravkammeret, hvor man også fandt et tragt bæger. 2) En gravurne med resterne af brændte ben og 3) en grav uden urne men hvor der også har været brændte ben. Her er det muligt at den døde er blevet brændt på stedet, hvor man fandt de brændte ben, hvorimod afbrændingen af de brændte ben i gravurnen kan være foregået et andet sted. Offerritualer har foregået udenfor stordyssen ved dyssens randsten, hvor man har fundet lerkar og flintredskaber.

Dysse

En dysse er et firkantet gravkammer med store bæresten, der omkredser den dødes gravleje. Gravkammerets gulv var dækket med hvidbrændt flint, mens der som tag var brugt 1-2 store dæksten. Stendysserne var ikke kun et gravsted for de døde, men repræsenterede også deres bolig i efterlivet. Åbningen til gravkammeret var oftest orienteret mod en sydøstlig retning, for at måneskæret kunne lyse ind i gravkammeret. Den symbolik der ligger i opfangelsen af måneskæret menes at være genfødsel og død. En mulig tolkning af dette kan være, at den døde således kan genopstå i efterlivet, hvilket vil stemme godt overens med de drikkebægere de døde fik med sig i graven, da disse kunne bruges i efterlivet.

Tragtbægerkulturen

Navnet udspringer af de mange fund af bægere med tragtformet hals som er fundet ved stendysser og jættestuer. De var en del af et offerritual stenalderfolket udførte til de døde som de så kunne tage med sig og bruge i efterlivet. Tragtbægerne blev enten ofret som drikkebægere eller som forrådskar og var smykket med lodrette ridsede linjer på kroppen.

Flintredskaber

Eleverne finder selv en tekst

Jættestue

Overgangen fra brugen af stendysser til jættestuer skete omkring år 3300 f.Kr. og man byggede nu mangekantede gravkamre, der blev suppleret med et smalt indgangsparti. Mellem gravkammerets mange bæresten, blev hullerne tætnet med en tørmur som består af flade fliser der ligger oven på hinanden. Jættestuerne blev ikke kun brugt som gravkammer, men også som et sted de levende kunne vende tilbage til for at udføre gentagende begravelsesceremonier for den døde. Offergaverne ændres nu til at være ravperler, mejsler og flintøkser.

Kulthus

Kulthuse var firkantede træhuse, der kun var tillukket på 3 af siderne. De blev brugt til opbevaring af lerkar, der senere skulle ofres ved gravstederne. De var midlertidige bygninger, som efter endt brug gennemgik en systematisk nedbrydelse. Først ødelagde man lerkarrene i bygningen, så nedbrændte man huset for til sidst at forsegle området med sten.

Enkeltgravskultur

Et skifte i gravskikken gør nu at man begyndte at begrave de døde i plankekister. Ligene ligges på siden i en sovende stilling og med benene trukket op under sig. Kvinderne blev lagt så deres hoved vendte mod øst og mændenes hoved vendte mod vest. Rundt om kistens anlagte man en høj af sandjord. Gravstedet blev genbrugt i den sammenhæng, at hver gang en ny skulle begraves, så anlagde man en ny høj ovenpå den gamle. Sådan undgik man at forstyrre gravfreden hos den der lå nedenunder. Som gravgaver ofrede man ravperler, stridsøkser, flintknive og drikkebægere.

Dolktiden

Eleverne finder selv et billede og tekst.

Dolktidens gravskik

I perioden 2400-1800 f. Kr. begravedes de døde på ryggen i hellekister. Kisten var bygget af flade stenfliser og havde 3-4 stenplader som låge. Ler og sten havde man brugt til at tætne rundt om kisten, hvorefter den forsegles med en stendynge og en lille jordhøj. Man har kun fundet dolke ved disse gravsteder.

Ældre bronzealder

Eleverne finder selv en tekst

Ældre bronzealderens gravskik

Den ældre bronzealder var en blanding af gravskikken fra enkeltgravskulturen og dolktiden. Man anvendte selve gravskikken fra dolktiden, men ikke deres hellekister. I stedet for brugte man stamme- og plankekister som dem man anvendte under enkeltgravskulturen. Modsat enkelgravskulturen genbrugte dog ikke det samme gravsted.